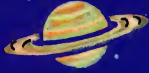

زمور چا پريال

د ملگرو ملتونو تعليمي، علمي او کلتوري مؤسسسه

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Islamabad, October 2001

زموږ چاپېريال

د ملګرو ملتونو تعلیمي، علمي او کلتوري موسسه

۲۰۰۱، اکتوبر

یونسکو

مرستندوی:

لیکوال:

● پوهنوال لطف الله صافی

کتونکي:

● ښاغلی ج. ک. حکمتي

● ښاغلی اسماعیل یون

● ښاغلی نور الله خان

● ښاغلی زکریا ملاتړ

سلا کار:

● ښاغلی ارشد سعید خان

نيوليک

الف	لومړنۍ خبرې
۱	زموږ چاپېريال
۴	الف- د کلي چاپېريال
۹	ب- ښاري چاپېريال
۱۲	د افغانستان چاپېريال
۱۳	۱- غرونه، سيندونه او ځنگلونه
۱۵	۲- اوارې ځمکې
۱۶	۳- د افغانستان کرنيزې ځمکې
۱۷	الف: کرڼه
۲۱	ب: د حيواناتو روزنه
۲۶	۴- اوبيز چاپېريال
۲۸	۵- دښتې
۳۱	نباتي او حيواني چاپېريال
۳۱	۱- نباتي چاپېريال
۳۱	الف: اوبيز نباتات
۳۲	ب: د وچې نباتات

۳۶ ۲- حیوانی چاپیریال
۳۷ الف: اوبیز حیوانات
۳۸ ب: دوچی حیوانات
۴۵ د بحث ور پوښتنې

لومړنۍ خبرې

د لومړنيو زده کړو د څرنگوالي بڼه والی د اکارد پرېکړه د پلي کولو پر لوري د يو مهم گام په توگه څرگند شو. يوازې ښوونځي ته حاضرېدل، د پوهې او مهارتونو لاس ته راوړل نه تضمینوي. د درسي کتابونو کیفیت او ارتباط، په ټولگي کې ټولنيز او فزيکي چاپېريال او د ښوونکو وړتيا، د معلوماتو او پوهې پر ليدو د لږه زیاته اغېزه لري. همدغه عوامل په ښوونځي کې د زده کړې بریاوې ټاکي. یونسکو پر ۱۹۴۵ کال (د کار له پېل) راهیسې، هڅه کړې ده، چې د لومړنيو زده کړو ساحه پراخه او کیفیت یې لوړ کړي. یونسکو د غړو هېوادونو، ملي حکومتونو، نادولتي مؤسسو، پوهنتونونو، د څېړنې او روزنې له مرکزونو سره کار کوي، چې هغه نوښتگرې لارې چارې او ستراتیژۍ غوره کړي، چې د زده کوونکو د بریاوو او د سويې په لوړولو کې مرسته کوي او ښوونې او روزنې ته د ټولنې له اړتیاوو سره سمون ورکوي.

په افغانستان کې ښوونه او روزنه ځانگړې بڼه لري. افغانستان داسې هېواد دی، چې د ښوونې او روزنې سیستم یې د ټولنې د نورو بنسټونو په شان، له پرله پسې جگړو، بیساري بیوزلی، سیاسي بې ثباتۍ او د روزل شوي بشري سرچېنو له نشتوالي او نورو ډول ډول ستونزو سره مخامخ دی. درسي کتابونه زاړه دي او ډېرو لږو زده کوونکو ته ورکول کېږي. ښوونکي په تدریس کې پوره پوهه او تجربه نه لري او ډېر لږ معاش ورکول کېږي.

یونسکو د خپلې د نډې له مخې او ولسي پورې هڅه کوي له خپلو شریکبانو سره کار وکړي، چې په افغانستان کې لومړنۍ زده کړو ته وده وکړي. په دې وروستیو وختونو کې یې افغاني ښوونځیو ته دیرش درسي چارټونه او د ښوونکو لپاره لارښود او د سولې د کلتور ښوونیز او روزنیز مواد جوړ او ویشل شول. د دغې مرستندویه موادو لومړنی هدف دادی چې د افغاني ماشومانو د پوهې بنسټ پیاوړې کړي او د نړۍ په باب یې د معلوماتو ساحه پراخه کړي. د دغو لوستوني موادو هڅه داده، چې د ورځني ژوندانه د هغو اړخونو په باب معلومات برابر کړي چې یا خو په درسي کتابونو کې په اغېز منه توګه نه دي راوړل شوي او یا له یاده وتلي دي.

هیله کېږي چې لوستوني مواد به په انساني ژوند کې د چاپېریال، نباتاتو او حیواناتو، هوا اوبو او ژوندیو او ناژوندیو موجوداتو د ارزښت په هکله د افغانانو د نوی نسل د پوهې او معلوماتو کچه لوړه کړي. ټول افغاني ماشومان، په تېره بیا هغه چې له افغانستان څخه بهر د کډوالو په پنډ غاړو کې زیربډلي دي، باید خپل هېواد او چاپېریال وپېژني. دغه کتابونه د یونسکو د یو متخصص تر لارښوونې لاندې د ښوونې او روزنې د یو پوه او مجرب افغان لیکوال له خوا، په ساده او روانه پښتو د څلور مو، پنځمو او شپږ موټولیکو د زده کوونکو لپاره، لیکل شوي او اصلاح شوي دي. هیله لرو، چې دغه کتابونه به له افغاني ماشومانو سره مرسته وکړي چې د ځان، هېواد او نړۍ په باب زیاته زده کړه وکړي. دا یوه ازمايښتي نسخه ده. سمونکو وړاندیزونو ته هر کلی ویل کېږي.

ډاکټره (مېرمن) انجمن ریاض الحق

په اسلام آباد کې د یونسکو د مدیر مرستیاله

۲۰۰۱ کال د اکتوبر ۱۰، نېټه

زموږ چاپېريال

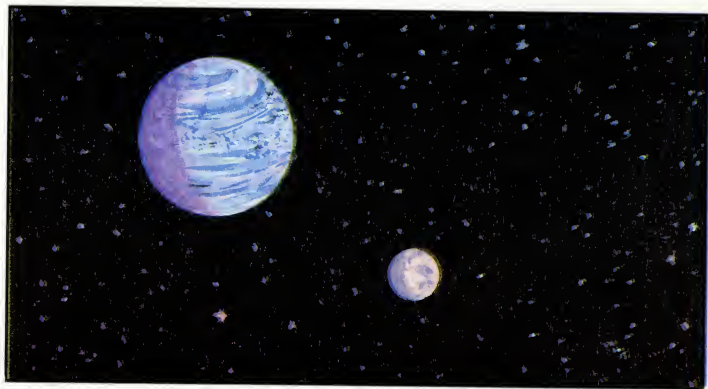
په ورځني ژوند کې موږ ډېر شيان وينو. که چېرې تاسې په کور کې

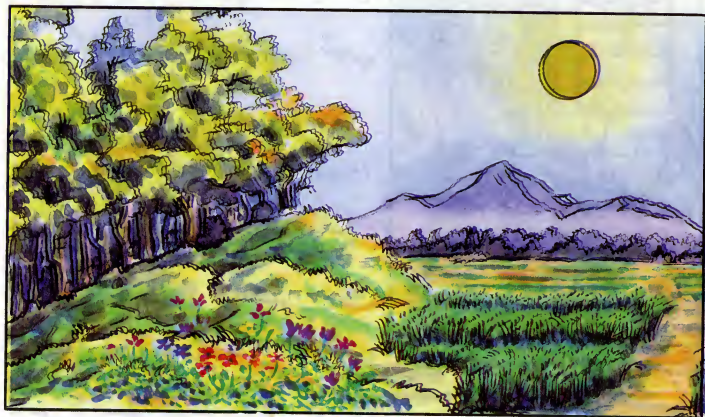
۱ شکل: د کور او د کورنۍ غړي

ياست، نو تاسې د کورنۍ غړي، د
کور دېوالونه، دروازې او کړکۍ
وينئ. له کور څخه بهر تاسې د شپې
اسمان، سپوږمۍ او ستوري وينئ.
او د ورځې د گاونډيانو کورونه،
خلک، شين اسمان، لمر، شنه وابنه،
بوټي او گلان وينئ.

ښوونځي ته د تگ په لاره کې
تاسې کروندې، ښونه، ويالې، غونډۍ

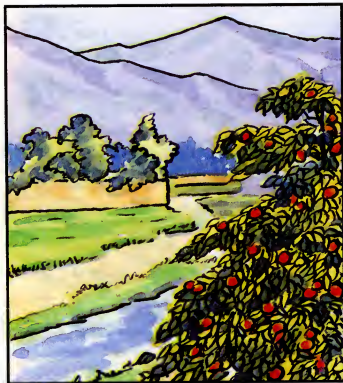

۲ شکل: د آسمان، سپرړمې او ستورو منظره

۳ شکل: د آسمان، لمر او ځمکې منظره (شنه وانبه، ونې او کلان)

او غرونه وینئ.

۵ شکل: باغونه

۴ شکل: کروندي

۶ شکل: خیرغایونه

په ښوونځي کې هم ټولگيان، ښوونکي، توره تخته، څوکۍ، مېزونه

او کتابونه ويني.

ټول هغه شيان چې زموږ په شاو
خوا کې شته، زموږ چاپېريال يې جوړ
کړی دی.

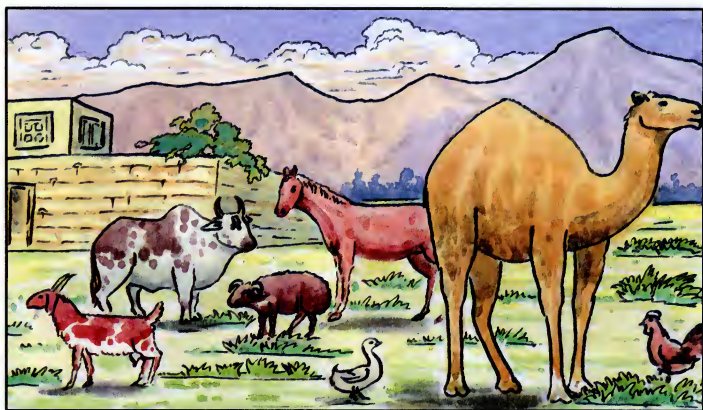
موږ د حيواناتو، نباتاتو، وچې او
اوبو په گډون، ټول د چاپېريال برخه
گڼل کېږو. موږ په کلي يا په ښار کې
استوگنه لرو. نورائې چې د کليوال
او ښاري چاپېريال په هکله پوهه حاصله کړو.

الف: د کلي چاپېريال:

په کلي کې د کورونو شمېر کم دی او لږ خلک په کې اوسېږي. د کلي
په شاوخوا کې د غلو، سېو او مېوو پراخې کروندې او ښونه پراته دي.

۷ شکل: ښوونځی او ټولگی

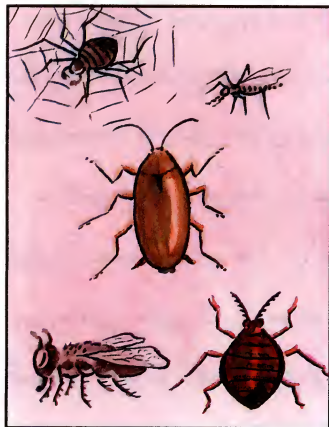
۸ شکل: کورني مرغان او حيوانات

ټول کليوال، کورني چرگان او غواوې ساتي. د چرگانو له غوښو او هگيو څخه او د غواوو له شيدو، مستو، شرومبو، غوريو، پنږ، پوڅي او کوچو څخه د ځان لپاره خواره برابروي.

په کليو کې څرخايونه او ورشوگاني شته چې کورني حيوانات لکه غواوې، پسونه، وزې، خره، او آسونه په کې خړول کيږي. ځينې کورنۍ سپي ساتي. سپي کورني مرغان او څاروي له دارونکو حيواناتو لکه گيدرانو او لېوانو څخه ژغوري او کورونه څاري.

۹ شکل: وحشي حيوانات

۱۰ شکل: حشري

ځينې وحشي حيوانات لکه
مورکان، خاني، سمساري او ماران،
په کورونو، د کليوالي سيمي په
کروندو، بڼونو او چمنونو کې ژوند
کوي.

حشري لکه پتنگان، ملخان،
مچان او مياشي په کورونو، کروندو

۱۱ شکل: سارايي مرغان

او زمور په شاوخوا کې ژوند کوي.
 الوتونکي لکه کوټري،
 چينچوني، بباروگاني، طوطيان،
 سيسی او زرکې هم په دېرو،
 کروندو، خارو، او د غرونو په لمنو
 کې موندل کېږي، چې خپل خواړه له
 حشرو، توتانو او د بېکاره وښوله

تخمونو څخه لاس ته راوړي.
 ښکاري مرغان لکه ټپوسان،
 بانيې، باز او نور هم په آسمان کې د
 الوتلو په حال کې ليدل کېږي چې تل
 د ښکار په لټه کې وي او له کوچنيو
 الوتونکو، کبانو او حشرو څخه خپل
 خواړه لاس ته راوړي.

۱۲ شکل: ښکاري مرغان

کلي چوپ او ارامه غای دی. د کلیو په اتموسفیر (هوا او فضا) او چاپیریال کې لوګي ډېر کم وي، ځکه چې په کلیو کې ډېر کم بسونه، موټرې او فابریکې موجودې وي. څرنگه چې په کلیو کې پرانیستې ساحې موجودې وي، د کورونو شمېر هم کم وي، نو ځکه د کلیو هوا تازه او پاکه وي او دروغتیا لپاره مناسبه وي.

هغه څوک چې په کلیو کې استوګنه لري یا یې کلي لیدلي وي، نو هغوی به هرومرو د کروندو تر څنګ یاد کلي په شاوخوا کې ډنډونه لیدلي وي. نوموړي ډنډونه یا طبیعي دي یا د انسان په لاس جوړ شوي (مصنوعي) دي. په دې ډنډونو کې یوزیات شمېر او بیز نباتات شته. هغه نباتات چې په ډنډونو کې شته د کبانو لپاره خواړه برابروي. کبان، چونګسبې او ډول ډول حشرې په ډنډونو کې لامبو وهي، توپونه وهي او داوږد پاسه الوزي. کلیوال د دې ډنډونو خړې په پټیو کې خوروي، چې د خاورې حاصلخیزې (بیرازتیا) یې زیاته شي او زیات کرنیز حاصلات لاس ته راوړي.

ب: ښاري چاپېريال:

ښارونه زيات نفوس لري، کورونه او ودانۍ يې زياتې دي او د خرڅلاو په بازارونو کې يې ګڼه ګڼه هم زياته ده. ښارونه په برېښنا سمبال او پراخ سرکونه لري. همدارنګه ښارونه زياتې موټرې، لارې او بسونه لري، چې د کاليو، خوړو، سبواو خلکو د وړلو راورلو لپاره اسانتيا وې برابرې او له يوې سيمې څخه يې بلې سيمې ته وړي. هغه

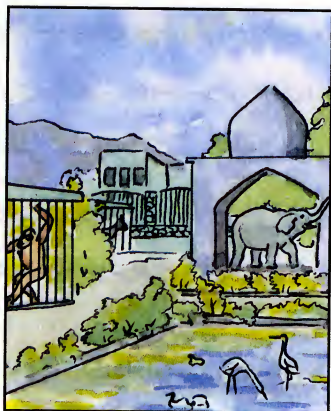

۱۳ شکل: د ښار چاپېريال

موټرې، بسونه، لاری او نورې عرادي چې په ښارونو کې ځي او راځي،
څوړ جوړوي او لوگي تولیدوي. څوړ او لوگي د ښار چاپېريال ککړوي او
ستونزې زیاتوي.

څرنګه چې ښارونه زیات نفوس، کورونه او فابریکې لري، نو
فابریکې او عرادي لوگي او نور مضر فضله مواد تولیدوي. له همدې
امله د ښارونو هوا د کلیو په شان تازه او پاکه نه ده. د ښارونو اتموسفیر
(هوا او فضا) او چاپېريال د کلیو په پرتله زیات څوړ لري. لوگي او څوړ
دواړه د انسانانو او همدارنګه د حیواناتو ژوند ته تاوان رسوي.

څرنګه چې په ښارونو کې زیات شمېر ودانۍ او کورونه جوړ شوي
دي، نو شنه چمنونه او بڼونه په کې ډېر کم وي. همدا سبب دی چې د
حیواناتو زیات نسلونه په ښارونو کې استوګنه نه لري. ددې لپاره چې
ښاريانو ته پاکه او تازه هوا برابره شي، په ښارونو کې پارکونه جوړ
شوي دي، چې شنه واښه، بوټي او ونې لري. د افغانستان په پلازمېنې
کابل ښار کې د دهمزنگ ژوبن خورا مشهورو، چې زمريان، پرانګان،
پیرې، بیزوګانې، هوسی او هاتیان په کې ساتل کېدل.

۱۴ شکل: کابل ژوبن

هره ورځ به زرگونه خلک د کابل
ښار په د همزنگ کې د ژوبن د لیدلو
لپاره ورتلل. نوموړی ژوبن د
افغانستان لپاره د عایداتو ډېره
ستره سرچینه وه او د وحشي حیواناتو
د ساتنې لپاره یوه هڅه گڼل کېده. د
افغانستان په اوږدې جگړې کې د
ژوبن ټول حیوانات و وژل شول یا

لوټ او وتښتول شول او د کابل ژوبن
ته ډېر تاوان واوونېت.

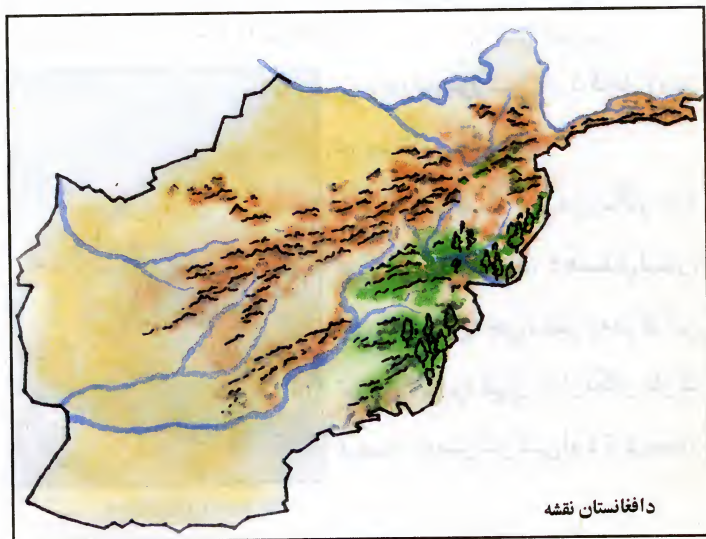

۱۵ شکل: د زرنگار پارک

په کابل ښار کې د زرنگار او د
نوي ښار پارکونه، د همدې لپاره
جوړ شوي دي، چې د ښار په مرکز کې
تازه هوا برابره کړي. د زرنگار پارک
د ښار په مرکز کې او د نوي ښار

پارک، په نوي ښار کې دوه هغه تاريخي پارکونه دي، چې ډول ډول ونې لري. د اوړي په موسم کې ددې ونوله سيوري څخه د کابل ښاريان گټه اخلي. سربېره پر وڼو، شنه چمنونو او زړه راښکونکو گلانو د هغو منظره په زړه پورې کړې ده. سربېره پر دې، ددې پارکونو ونې، چمنونه او گلان د هوا په صافولو او پاکولو کې هم مرسته کوي.

د افغانستان چاپېريال:

د افغانستان نقشه

که تاسې د افغانستان نقشي ته وگورئ، په نقشه کې به د افغانستان بېلابېلې سیمې ووينئ لکه لوړ غرونه، ځنگلونه، سمسورې درې، اوار ډاگونه، له اوبو ډک سيندونه او دښتې، چې هره سیمه يې ځانگړې ښېگنې لري.

۱: غرونه، سيندونه او ځنگلونه:

د افغانستان ټول مساحت (پراخوالی) ۶۵۰،۰۰۰ کليو متره مربع دی، چې دوه دريمه برخه يې غرونو نيولې ده.

د افغانستان غرونه له شمال ختيځ څخه د جنوب لويديځ پر لور غزېدلي دي. د افغانستان مشهور غرونه هندوکش، د باباغر، تيربند ترکستان، سفید کوه، سياه کوه، سپين غر، تورغر، سليمان غر او داسې نور دي. په واورو پتمو غرونو، ځنگلونو، سمسورو درو، له اوبو ډکو سيندونو له افغانستان څخه د اسيا سويس جوړ کړې دی.

کونړ، لغمان، ننگرهار، پکتيا او پکتیکا د نښترو، ارچې او جلغوزو ځنگلونه لري چې د ودانيو د لرگيو او جلغوزو له پلوه ستره زېرمه گڼل

کېږي. له بده مرغه په افغانستان کې د اوږدې جگړې له امله د پکتیا او کونړ سترو ځنگلونو ته ډېر زیات تاوان رسېدلی دی، یوه زیاته برخه یې لوټ شوی او یا سوځول شوې ده. د بادغیس پسته او د زابل، غوربند او تاشقرغان بادام د یادونې وړ دي، ځکه چې پسته او بادام د زرې لرونکو وچو مېوو له ډلې څخه هغه مېوې دي چې گټور توب او بیه یې خورا زیاته ده. د افغانستان په غرنیو سیمو کې په پسرلي، اوړي او مني کې ډېر باران او په ژمي کې واورې اوړي. د افغانستان گڼ ځنگلونه د وحشي حیواناتو لپاره لکه زمریانو، پرانگانو، یېرانو، گیدرانو، بیزوگانو، مرغانو او حشرو لپاره خوندي ځای برابر وي. د لوړو غرونو په درو کې مېوه لرونکي ونې لکه منې، غوزان، الوچې، شفتالو، بادام او پسته شته. د درو په پورتنۍ برخه کې، هوسی، وزې او په بنکتنۍ برخه کې غواوې، مېږې، خره او آسونه روزل کېږي. د بدخشان د ولایت په غرنیو سیمو کې غرگا وروزل کېږي چې ددې سیمې ځانگړې حیوان بلل کېږي.

د افغانستان غرونه د ځنگلونو له پلوه ډېر شتمن دي. په کار ده چې

دغه زېرمه وساتل شي. د ځنگلونو په له منځه تللو سره سيلابونه زياتېږي، د اوبو نظم ته تاوان رسېږي، هغه خاورې، چې په ځنگلونو کې ونوډ ريښو په واسطه په سيمه کې ساتل شوې وي، د ځنگلونو له منځه تللو سره سم له منځه ځي. کله چې د يوې سيمې خاوره له منځه لاړه شي، بيا د هغې خاورې راپيدا کول د انسان له توان څخه وتلی کار بلل کېږي.

د افغانستان ځينې غرونه د کال په ټوله موده کې په واورو پټ وي. همدغه واورې او دايمي کنگلونه د افغانستان د نامتو (مشهورو) سيندونو سرچينه ده. د کابل، هلمند، هريرود او د آمو سيندونه د افغانستان ډېر نامتو سيندونه گڼل کېږي.

۲: اوارې ځمکې:

په افغانستان کې زياتره بېيرازه (حاصلخيزې) کرنيزې ځمکې په درو او د سيندونو پر غاړو پرتې دي. په افغانستان کې د ټيټو او اوارو سيمو چاپېريال په اوږي او ژمي کې نرم (ملايم) وي. دا سيمې

مناسب اور بنيت لري. ددې سيمو کرنيزې ځمکې د سيندونو، چينو، شاه گانو او کاريزونو د اوبو په مرسته خړو بېږي.

۳: د افغانستان کرنيزې ځمکې:

د ځمکې د وچې برخې ټول مساحت ۱۴۸،۵ ميليونه کيلو متره مربع دی. له دې جملې څخه يوازې په سلوکې ۱۳ ځمکه د کرنې وړ ده. چې په دې حساب ۱۹،۳۰۵،۰۰۰ کيلو متره مربع مساحت ځمکه د کرنې وړ ده او انسان کولای شي د کرنې وړ ځمکه دوه برابره کړي، يانې په سلوکې له ۱۳ څخه يې ۲۶ ته ورسوي، چې په دې ډول به د کرنې وړ ټوله ځمکه ۳۸،۶۱۰،۰۰۰ کيلو متر مربع مساحت ته ورسېږي. ددې لپاره چې دنړۍ د مخ پر زياتېدونکي نفوس لپاره خواږه برابر کړو، په کار ده چې د کرنيزې ځمکې ساحه پراخه کړو. ځينې د بنسټي تر اوبو لاندې کړو او له اوسنيو کرنيزو ځمکو څخه ډېره زياته گټه واخلو. له دې کبله لازمه ده چې د اوبو لگولو سيستم اصلاح کړو، له اصلاح شويو تخمونو څخه کار واخلو، کرنيزو ځمکو ته کيمياوي او طبيعي سره

ورکړو، په کرڼه کې له ماشینري څخه گټه واخلو او د نباتي ناروغيو مخه ونيسو. دا کار هغه وخت په سمه توگه ترسره کيدای شي، چې نړيوال علم او پوهه حاصله کړي او له ساينس او تکنالوژۍ څخه د کرنيزو حاصلاتو د توليد د زياتولو لپاره کار واخلي.

په افغانستان کې، د هېواد له ټول مساحت څخه چې ۶۵۰۰۰۰ کیلومتره مربع دی، په سلوکې ۱۳ ځمکه د کرنې وړ ده. په دې حساب د افغانستان د کرنې وړ ځمکه ۸۴۰۵۰۰ کیلومتره مربع مساحت کېږي. هغه فعاليت چې د کرنې په برخه کې ترسره کېږي په لاندې ډول دی:

الف: کرڼه:

څرنګه چې افغانستان وروسته پاتې ساتل شوې هېواد دی، په سلوکې ۸۰ وګړي يې په کرڼه بوخت دي. په افغانستان کې پر کرڼه کې له اصلاح شويو تخمونو، کيمياوي سرې، د نباتي ناروغيو په وړاندې

له درملو، د اوبو لگولو له منظم سیستم او ماشینری څخه کمه گټه اخیستل کېږي. هغه بزگران چې په افغانستان کې په کرونده کې کار کوي، دبزگری په چارو کې لازمه پوهه او مهارت نه لري. د افغانستان کرنیز پیداوار (توليدات) په لاندې ډول دي:

۱: غلې: په افغانستان کې غنم، جوار، وریجې، وربشې، لوبیا، نخود، نسک، می، موټ او بردن کرل کېږي. افغانستان د غنمو او وریجو د تولید له پلوه خپلې اړتیاوې پوره کولای نه شي. غنم او وریجې له بهر څخه واردوي، خو می بهر ته استوي.

۲: سابه: په افغانستان کې پیاز، گندنه، الوگان، شلغم، گلپیان، پالک، گازرې، کدو، توریي، بنگلی، تور بانجان، سره بانجان او داسې نور کرل کېږي. افغانستان د سبو د تولید له پلوه خپلې اړتیاوې پوره کولای شي.

۱۶ شکل : سابه

۳. طبي بوتې: له طبي بوتو څخه په افغانستان کې خوړولې، بارتنگ، سپيغول، سپرکي، خاکشیر او داسې نور کرل کېږي. ددې بوتو له حاصلاتو څخه په یوناني طبابت کې ډېره ګټه اخیستل کېږي. بارتنگ کوچنیانو ته د خوړو په توګه ورکول کېږي او له کوچنیانو سره د خوړو په هضم کې مرسته کوي. سپرکي د ګېډې درد د کمولو لپاره غوره یوناني دوا ګڼل کېږي.

۴. مېوې: په افغانستان کې درې ډوله مېوې پیدا کېږي.

- **تازه مېوې:** له تازه مېوو څخه په افغانستان کې انګور، مېږ،

۱۷ شکل: تازه مېوې

هندواني، خټکي، شفتالو، زردالو، الوچې، ناک، انار، انځر، توت، گورگوري، ممانې، نارنج، مالتې، ليمو او داسې نور کرل کيږي. له دې جملې څخه انگور، منې، خټکي او انار بهرنيو هيوادونو ته استول کيږي.

وچې مېوې: له وچو مېوو څخه په افغانستان کې ممیز، توت، انځر، کنبته، الوبخارا، املوک، مرخې او داسې نور پيدا کيږي. له دې جملې څخه ممیز، کنبته او الوبخارا د هېواد صادراتي مېوې گڼل کيږي.

۱۸ شکل: وچې مېوې

- **زړي لرونکې مېوې:** په افغانستان کې غوزان، بادام، پسته، د زردالانوزري او جلعوزي تولیدېږي. له ټولو زړي لرونکو مېوو څخه یوه زیاته اندازه بهر ته استول کېږي. وچې او تازه مېوې د افغانستان عمده صادراتي قلم گڼل کېږي.

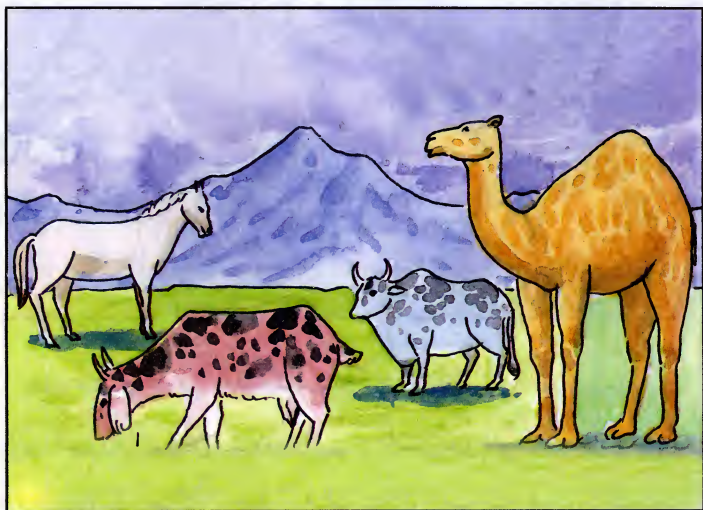
ب. د حیواناتو روزنه:

افغانستان کرنیز هېواد دی، چې د هېواد په سلوکې ۸۰ وگړي پر

کرنه او د حیواناتو پر روزنه بوخت دي. له کرنې څخه وروسته د حیواناتو روزنه په افغانستان کې زیات ارزښت لري. په افغانستان کې ځینې کلیوالي کورنۍ د شیدو او مستو لپاره غواوې او د قولبې (بیوي) لپاره غویي ساتي. خو ځینې داسې کورنۍ هم شته چې پر غواوو او غوایانو سربېره مېرې او وزې هم ساتي. کوچیان چې د افغانستان په سلو کې ۱۶ نفوس تشکیلوي، زیات شمېرې د حیواناتو په تېره بیا د مېرو او اوبنانو په روزنه بوخت دي.

په افغانستان کې له غوایانو څخه په قولبه (بیود) غاښورده او ماله کې کار اخلي. غنم او شولې د غوایانو او خرو په واسطه غوبلوي. له خرو، قچرو، آسونو او اوبنانو څخه د بار وړلو او راوړلو لپاره گټه اخلي. کوچیان له اوبنانو او د هېواد په شمالي سیمو کې خلک له آسونو څخه د بار وړلو او راوړلو لپاره گټه اخلي. د هېواد نورې سیمې له خرو او قچرو څخه د بار وړلو او راوړلو لپاره گټه اخلي. سره له دې چې له آسونو څخه په گاډیو کې دوړلو او راوړلو لپاره گټه اخیستنه کمه شوې ده، خو بیا هم د مزار شریف، هرات، او کندهار گاډۍ ډېرې مشهورې دي. د

يادونې ورده چې نن ورځ په کرنه کې په تېرېا په ترانسپورت کې د ماشينري ونډه زياته شوې ده.

۱۹ شکل: اهلي حيوانات

په افغانستان کې له آسونو څخه په نيزه بازي او اوزلوبې (بزکشي) کې گټه اخلي. اوزلوبه، چې د آسونو په مرسته تر سرد کېږي ډېر د مشهور ده.

۲۰ شکل: اوزلوبه

هغه حیوانات چې په افغانستان کې روزل کېږي، غواوې، مېږې، وزې، آسونه، اوبیان، خره، قچرې او داسې نور دي. سربېره پردې په افغانستان کې چرگان، هیلې، فیلمرغان او داسې نور هم روزل کېږي. افغانستان له حیواني محصولاتو (پیداوارو) څخه، د حیواناتو پوستکي او څرمنې بهرته صادروي. د پوستکو له جملې څخه، قره قل پوستکي چې له قرقل مېږو څخه لاس ته راځي بهرته صادروي. او د افغانستان غټ صادراتي قلم گڼل کېږي. سربېره پردې، افغانستان وری هم بهرته صادروي. همدارنگه له وریو څخه غالی، تېغې او لمڅي

جوروي. د افغانستان غالی ډبرې
مشهورې دي، په اروپا، امریکا او
استرالیا کې بڼه بازار لري.

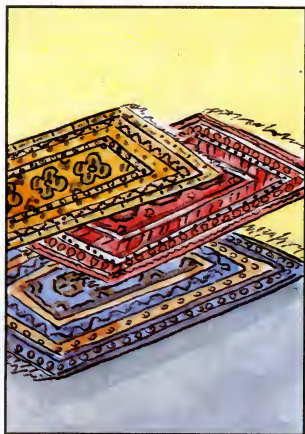

۲۱ شکل: غالی اوبدونکې

۲۲ شکل: د قره قل پسونه

سربېره پردې په افغانستان کې د ورېښمو چينجي هم روزل کېږي. هغه توکران او د ستمالونه چې په هرات او مزار شريف کې له ورېښمو څخه جوړېږي، خورا ښايسته دي. په افغانستان کې سربېره پردې چې له ورېښمو څخه لونگي، چيني، شالونه او د ستمالونه جوړېږي. هغه غالي

۲۳ شکل: ورېښي او ورېښمې غالي

چې له ورېښمو څخه جوړېږي ډېر زيات ارزښت او ښه بازار لري.

په افغانستان کې د شاتومچي هم روزل کېږي. هغه څوک چې مچي روزي د گلانو د موسم له مخې خپلې مچي له يوې سيمې څخه بلې سيمې ته وړي او تر هغه وخته پورې خپلې مچي هلته ساتي، چې د مچيو لپاره

گلان وي. شات خورا ښه او گټور خواره دي، خو هغه شات چې د بېرې دونې له گلونو او د کونړ، لغمان، ننگرهار، پکتيا په ځنگلونو کې په طبيعي ډول لاس ته راځي، خورا خوندور او زيات غذايي ارزښت لري او

تر هېواد دننه او بهر د خرڅلاو بڼه بازار لري.

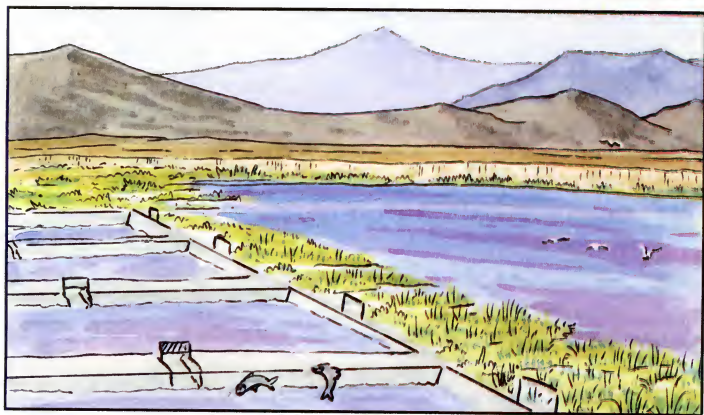

۲۴ شکل: د شاتو مچي

۴: اوبیز چاپېريال:

افغانستان په وچې پورې تړلی هېواد دی. له سمندر او سمندر گيو څخه لرې پروت دی او لوی جهيلونه نه لري، نو هغه بېلابېل اوبیز حيوانات چې په سمندرونو، سمندر گيو او لویو جهيلونو کې موندل کېږي، لکه نهنگان او ډولفين د افغانستان په اوبو کې نه شته.

هغه مهم اوبیز حیوانات چې د افغانستان په سیندونو کې شته، خورا مهم یې کبان دي. سربېره پر هغو کبانو چې په طبیعي توګه د افغانستان په اوبو کې روزل کېږي، د افغانستان حکومت د درونټې په بند کې دولسي چین په مالي مرسته، د کبانو د روزنې پروژې پیل کړه. دا پروژې د کبانو د روزنې په برخه کې ډېره بریالۍ وه، خو په افغانستان کې اوږدې جګړې چې له دوولسیزو څخه له زیاتې مودې راهیسې روانه ده، نوموړې پروژې په بشپړه توګه ویجاړه او له کاره وغورځوله. اوس هغه پروژې په تپه ولاړه ده.

۲۵ شکل: د درونټې د کبانو د روزنې پروژې.

۵- دښتۍ:

په عمومي ډول دښتې وچې او تودې وي. دښتې ډېر کم اورښت لري، نو ځکه ډېر کم نباتات او حيوانات په دښته کې وده او ژوند کولای شي. دښتې شگې او ډبرې لري او اوبه په کې کمې وي، نو له همدې امله د دښتي نباتاتو پانې، خانگې او تنه داسې جوړښت لري، چې لږې اوبه ورڅخه تبخیرېږي، نو له همدې امله د دښتو نباتات د اوبو د کمښت په وړاندې زیات مقاومت کولای شي. همدارنګه د دښتي نباتاتو رښې اوږدې وي او کولای شي چې تر ځمکې لاندې اوبو څخه ګټه واخلي.

هغه حیوانات چې په دښتي سیمو کې ژوند کوي اوبښان، ماران، خاني، عقاب او داسې نور دي. هغه حیوان چې له دښتي چاپېریال سره زیات توافق او ګوزاره کولای شي، اوبښ دی. اوبښ کولای شي، چې په خپل بدن کې اوبه زېرمه کړي او څو ورځې له زېرمه شویو اوبو څخه ګټه واخلي.

دښتې په ژمې کې سړې او په اوږي کې ډېرې تودې وي. هغه بارانونه چې د پسرلي په موسم کې اوري، په ټولو دښتو کې واښه شنه کوي او

گلان زرغونږي. څرنگه چې د افغانستان په دښتي سيمو کې د اوږي په موسم کې ډېر کم باران اوږي، او هم هوا ډېره تودېږي، نو هغه واکښه او گلان چې په پسرلي کې زرغونږي او دښتي ورباندې شنبې او سمسورې ښکاري د اوږي موسم په راتلو سره وچېږي او سيمه بېرته پر بیدیاو بدلېږي او دښتي بڼه غوره کوي.

د اقليم او سيمې له پلوه افغانستان، په دښتي سيمه کې پروت دی. څرنگه چې افغانستان غرنې هيواد دی، او زياته ساحه يې لوړو غرونو نيولې ده. همدغو غرونو افغانستان له بشپړ دښتي اقليم او سيمې څخه ژغورلی دی.

د افغانستان په لويديځ او جنوب لويديځ کې غرونه کم دي، نو ځکه د افغانستان زياتره دښتي سيمې همدلته پرته دي. د افغانستان په دښتي سيمو کې زياتره کوچيان اوسېږي. کوچيان په اوږي کې له خپلو څارويو سره يوځای سړو سيمو ته ځي او په ژمي کې بيرته خپلو کورونو ته راگرځي. کوچيان د خپلو حيواناتو لپاره د څرخايونو او ورشوگانو په لټه کې وي. له اوبښانو څخه د بارونو د وړلو او د کورنيو د لږدولو لپاره گټه

اخلي.

په افغانستان کې د نادعلي پروژې ددې لپاره په کار واچول شوه، چې له يوې خوا کرنيزې ځمکې پراخې کړي او له بل پلوه کوچيان چې تل له خپلو رمو او څارويو سره گډ په ژمنيو او د دوبنيو (اوري) په څرخايونو پسې سرگردان دي، له سرگرداني څخه وژغوري او کوچيتوب پرمېشتېدنې بدل کړي. دغه هڅې د افغانستان د مخ پر زياتيدونکي نفوس لپاره د هوسا ژوند په برابرولو کې لومړنۍ گام گيل کړي.

۲۶ شکل: کوچيتوب

نباتي او حيواني چاپېريال:

۱: نباتي چاپېريال:

ټول نباتات او حيوانات په هر: سيمه کې ژوند او وده نه شي کولای. ځينې نباتات په تودو سيمو کې بڼه وده کولای شي خو ځينې نور بيا سړې سيمې غواړي. همدارنگه ځينې نباتات اوبه خوښوي او په اوبو کې ژوند کوي، خو ځينې نور په اوبو کې ژوند نه شي کولای او په زياتو اوبو کې وده نه کوي. ځينې نباتات پانې غورځوي، خوبيا نور د کال په ټولو موسمونو (فصلونو) کې شنه وي او پانې نه غورځوي. ځينې نباتات د اوبو کمښت زغملای شي، خو نور يې نه شي زغملای. نباتات د چاپېريال له مخې پر دوو ډلو وېشل کېږي، او بيز نباتات او دوچې نباتات.

الف: اوبيز نباتات:

هغه نباتات چې په اوبو کې ژوند کوي د اوبړۍ بېلابېل ډولونه او خمبیره دي. دغه ډول نباتات له اوبو پرته ژوند نه شي کولای. له همدې

کبله یې اوبیز نباتات بولي .

ب: دوچې نباتات:

هغه نباتات چې په وچه کې وده کوي ، د چاپېریال تر بېلابېلو شرایطو لاندې وي . ځینې نباتات په لوړو او غرنیو سیمو کې ، چې هوا سړه وي او زیات لنډه بل وي ، ښه وده کولای شي . ټول ځنګلونه په لوړو غرنیو سیمو کې شنه کېږي او د کال په ټوله موده کې شنه وي . دې ډول نباتاتو ته تل شنه (همېشه بهار) نباتات ویل کېږي . دغه ډول ونې په نورو اوارو ځمکو کې وده نه شي کولای .

۲۷ شکل: د نینترو سروې اوسنو برهمېشه بهار ، ځنګلونه

ځينې نباتات زياتې اوبه او زيات لنډه بل غواړي لکه خرپري، لوڅې او دربرونې. ځينې ونې اوبه خوښوي او د ويالو او لښتيو پر غاړه ښه وده کوي، لکه توت، انځر او ولې. خو ځينې نورې ونې لکه منډې د لښتيو پر غاړه وده نه کوي. د شولو پټې بايد د تخم له شيندلو څخه وروسته، د نډو ساتل شي، خو که سره بانجان، د شولو د پټې غونډې، د نډو ساتل شي، حاصل ته يې تاوان رسېږي او خوسا کيږي.

ټولې غلې، واښه، سابه، گلان او مېوه لرونکي نباتات په هغو سيمو کې ښه وده کوي او زيات حاصل کوي، چې هلته حاصلخېزه خاوره، معتدله آب و هوا او پوره اوبه وي او خاوره د غلو، مېوو او سېو د کرنې لپاره تياره شوې وي او ښه طبيعي او کيمياوي سره ورکړل شي.

تاسې مخکې ولوستل چې اوبه د نباتاتو او حيواناتو لپاره ستر حياتي اهميت لري. د اوبو کمښت او زياتوالی د نباتاتو پر ښې، حجم او تنه اغېزه لري. ځينې نباتات په تاوده او وچ اقليم (اب و هوا) کې وده کولای شي او د اوبو د کمښت په وړاندې زيات مقاومت ښودلای شي. هغه بوټي او ونې چې په تاوده او وچ ځای کې وده کولای شي، هغو ته

دښتي نباتات وايي. داډول نباتات ځان ته زياتې اوبه راكاري (جذبوي). هغه ونې چې په دې ډول سيمو كې وده كوي، هغو ته غزوایي. د غزپوتكې پېروي او پانې يې كلکې وي نو د ساه اخيستنې (تنفس) په عمليه كې كمې اوبه له لاسه ورکوي. هغه اغزن بوتې چې په دښتو كې وده كوي، اغزنې پانې لري. سربېره پر دې دښتي ونې او بوتې اوږدې ريښې لري او داوږدو ريښو په واسطه ځان تر ځمكې لاندې لنډه بل او اوبو ته رسوي او د اړتيا وړ اوبه له خاورې څخه لاس ته راوړي.

كه چېرې نباتات د ساقې (دندي يا تنې) له مخې پرډلوو ویشو، نو ټول نباتات پر دریو ټولگيو ویشل کېږي چې له ونو، بوټو او وښو څخه عبارت دي.

هغه نباتات چې شين رنگ لري، خپل خواړه په خپله توليدوي. هغه نباتات چې شين رنگ نه لري لکه پېچک، سمارق (مرخېری) او چنپاسې خپل خواړه په خپله نه شي توليدولای. دغه نباتات خپل خواړه له شنو نباتاتو څخه لاس ته راوړي. هغه نباتات چې په ژونديو نباتاتو پایي د طفيلي (زېښونکيو) نباتاتو په نامه يادېږي. چنپاسې، پېچک

او مرخپري يې ښه مثالونه دي.

د تکثير له مخې نباتات پر دوو ډلو وېشل کېږي، چې يوې ډلې ته گل لرونکي نباتات وايي لکه لمر گلی، غنم، جوار، منې، نارنج او داسې نور. ټول دغه نباتات گلان کوي، مېوې نيسي او تخمونه توليدوي. داسې نباتات هم شته، چې گلان نه نيسي، نو ځکه مېوې نه نيسي او تخم نه توليدوي لکه سرخسونه او د آس لکۍ. همدارنگه مرخپري او چنپاسې گلان نه نيسي او تخمونه نه توليدوي.

۲: حيواني چاپېريال:

هغه طبيعي ځای چې هلته نباتات او حيوانات ژوند کوي او خواره لاس ته راوړي، هغه ته د نباتاتو او حيواناتو استوگنځای يا چاپېريال ويل کېږي. نباتات او حيوانات يو له بل سره په شکل، حجم او خواصو کې توپير لري. په عمومي ډول، حيوانات د استوگنې د ځای له مخې پر دوو ډلو وېشل کېږي.

هغه حيوانات چې په اوبو کې ژوند کوي، هغو ته اوبيز حيوانات او هغه چې په وچه کې ژوند کوي هغو ته د وچې حيوانات ويل کېږي:

الف: اوبیز حیوانات:

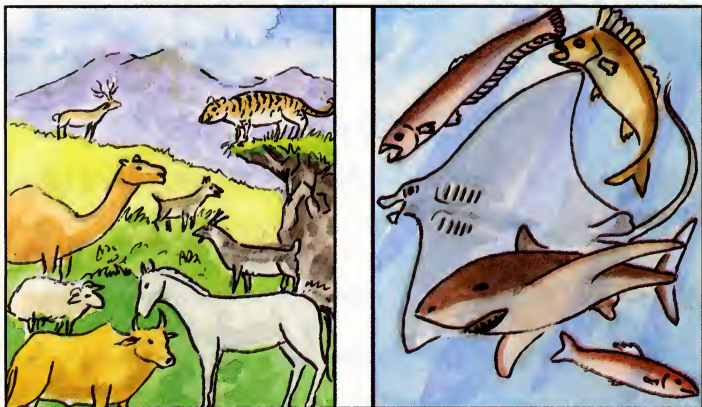
هغه حیوانات چې په سمندرونو، سمندرګیو، سیندونو، جهیلونو او ډنډونو کې ژوند کوي هغو ته اوبیز حیوانات وایي. هغه اوبیز حیوانات چې په سمندرونو او سمندرګیو کې ژوند کوي، له تروو اوبو سره عادت پیدا کوي (ځانونه روږدي کوي)، خو هغه اوبیز حیوانات چې په سیندونو، په خوړو جهیلونو او ډنډونو کې ژوند کوي، له خوړو اوبو سره عادت پیدا کوي. همدارنګه ځینې اوبه سرې وي او د ځینو سیمو اوبه تودې وي. د اوبو سوړوالی او تودوالی بل دلیل دی چې د اوبیزو حیواناتو پر وده اغېزه کوي.

یو شمېر اوبیز حیوانات ټول ژوند په اوبو کې تېروي او د برانشونو په مرسته په اوبو کې له حل شوي اکسیجن څخه تنفس کوي لکه کبان، ډولفین او نهنگ. لکه چې ومو ویل، دغه حیوانات د تنفس لپاره له هغه اکسیجن څخه ګټه اخلي، چې په اوبو کې شته.

ځینې حیوانات لکه چونګښي او شمشټی (کشپ) چې په اوبو کې زېږي، د کبانو په څېر د تنفس لپاره له برانشونو څخه ګټه اخلي، خو بیا

وروسته، کله چې اړتیا پېښه شي وچې ته راځي او په وچه کې د وچې د نورو حیواناتو په شان د تنفس لپاره له سږو څخه کار اخلي. دغه ډول حیوانات، چې په وچه او اوبو دواړو کې ژوند کولای شي، هغو ته ذومعشتین (ذوحیاتین)، یانې دوه ډوله ژوند لرونکي وایي.

ب: د وچې حیوانات:

۲۸ شکل: د اوبو او وچې حیوانات

مخکې مو ولوستل چې اوبه د نباتاتو او حیواناتو د ژوند لپاره ضروري دي. په چاپېریال کې د اوبو زیاتوالی او کمښت، د نباتاتو او حیواناتو د ژوند پر څرنگوالي خورا اغېزه لري. د وچې حیوانات پر دوه

ډوله دي، يوې ډلې ته الوتونکي يا مرغان او بلې ډلې ته حيوانات ويل کېږي.

۱-مرغان:

په عمومي ډول مرغان پر دوو ډلو وېشل کېږي، کورني او سارايي مرغان.

الف: کورني مرغان:

* کورني مرغان لکه چرگې، چرگان، هيلی، فيلمرغان او داسې نور په کورونو او فارمونو کې روزل کېږي. موږ ټول د چرگانو او فيلمرغانو له غوښو او هگيو څخه گټه اخلو. غوښه او هگي د پروتينونو غټه سرچينه ده، چې د انسان بدن ته وده او کار کولو توان ورکوي.

ب: سارايي مرغان:

* ځينې سارايي يا ساراني مرغی لکه چنچنې، ښاروگانې، گونگشتکې او داسې نورې په دېرو او کروندو کې له يوې ونې څخه بلې ته اوله يوه پټې څخه بل پټې ته الوزي. خړې کوترې، سيسی او زرکې

چې د غرونو په لمنو کې د خورو او اوبو په لټه کې وي، سارايي مرغی بلل کېږي.

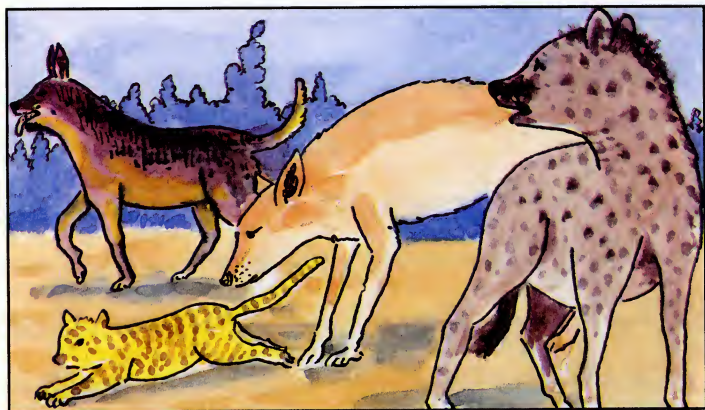
*** ښکاري مرغان:** ځينې ښکاري مرغان لکه تپوسان، بابې، باز او داسې نور هم په چمنونو، دېرو، کروندو او د غرونو په لمنو کې په ښکار پسې گرځي، چرگوري او کوچنۍ مرغی او ان کبان نيسي.

*** موسمي مرغان:** ځينې مرغان په ټاکلي موسم کې يوې سيمې ته راځي او بيا بلې سيمې ته ځي لکه زانې، هيلی، سارايي کوتري او داسې نور.

*** ځينې مرغان په ځنگلونو کې استوگنه لري، او د ځنگلونو له مېوو، حشرو او داسې نورو خڅه گټه اخلي لکه طاؤس، غرنۍ چرگان، کنگ (بوم) او داسې نور.**

۲ - حيوانات:

حيوانات هم په بېلابېل چاپېريالونو کې ژوند کوي. ځينې حيوانات په کورونو کې ساتل کېږي او ځينې نور وحشي وي. همدارنگه ځينې

۲۹ شکل: دډاگونو وحشي حيوانات

حيوانات په درو، ډاگونو، غرونو او ځنگلونو کې ژوند کوي، خونور په دښتو کې استوگنه کوي.

الف: کورني حيوانات: کورني حيوانات، لکه غواوې، غوايي، پسونه، مېرې، وزې، خره، آسونه او اوښان دي. د غواوو، مېرو او وزو له شيدو څخه مستې، شرومبې، کوچ، غوري، پنېر او پوڅه لاس ته راځي. همدارنگه له حيواناتو څخه غوښه، پوستکي، حرمنې، وړۍ او ورځنې لاس ته راځي. حيوانات له يوې خوا خواره توليدوي، له بله پلوه د بار په

ورلو او راوړلو کې ورڅخه کار اخیستل کېږي. غواوې، مېږې، خرډه او آسونه په اوارو ډاگونو کې روزل کېږي. اوښان هغه حیوانات دي چې کولای شي په دښتو کې ژوند وکړي.

ب: وحشي حیوانات: ځینې وحشي حیوانات لکه سوی او هوسی په دښتو کې اوسېږي، خوبیزوگانې، لېوان، یېوان، پرانگان او زمریان په غرونو او ځنگلونو کې استوگنه لري. پر دې سربېره ماران، سمساري، مورکان، خاني او داسې نور هغه حیوانات دي، چې په بېلابېلو ځایونو کې ژوند کوي.

هغه حیوانات چې شمزی (د ملاتیر) لري هغو ته فقاریه حیوانات وایي لکه کبان، چونگنې، کشپ، سمساري، ماران، چرگان، کوتري، زرکې، اوښان، آسونه، غواوې، زمریان، لېوان، بیزوگانې، یېږې او داسې نور. هغه حیوانات چې شمزی

۳ شکل: سمسار، مار، مورکا او خاني

(د ملاتير) نه لري لکه پتنگان، د ورېښمو چينجي، ملخان، غښې،
مچان، مياشي او غوماشي، سرې مچې، د شاتو مچې، غونښې او
داسې نور په دې ډله کې راځي.

هغه حيوانات چې واښه، پانې، گلان، مېوې، غلې او حبوبات خوري
هغو ته واښه خوړونکي حيوانات وايي. آسونه، اوښان، غواوې، وزې،
هوسې، مېرې، سوي او داسې نور په دې ډله کې راځي.

هغه حيوانات چې غوښه خوري، هغو ته غوښه خوړونکي حيوانات
وايي لکه زمريان، پرانگان، پيشوگانې، نهنگان او ځينې نور. هغه
حيوانات چې طفيلي ژوند لري. پر دوه ډوله دي:

- هغه حيوانات چې د پرازيت په توگه ژوند کوي او خپل خواړه د
حيواناتو له وينې څخه لاس ته راوړي لکه سپرې ريچې، کنې، شينې او
مياشي.

- هغه حيوانات چې د حيوان په گېډه کې ژوند کوي او خپل خواړه
لاس ته راوړي، لکه بېلابېل چينجي چې د حيواناتو په گېډه کې وي او
خپل خواړه لاس ته راوړي، دا هم طفيلي حيوانات (پرازيت) گڼل

کپري ..

د بدن دوینې له مخې ټول حیوانات پر دوو ډلو وېشل کېږي. ځینې حیواناتو ته تود ویني حیوانات ویل کېږي. تود ویني حیوانات، هغه حیوانات بلل کېږي چې د چاپېریال د تودوخې د درجې تغیر د هغو پر فعالیت زیاته اغېزه نه کوي. ټول مرغان او تي لرونکي حیوانات چې زړه یې څلور جوفه لري، په دې ډله کې راځي.

هغه حیوانات، چې د بدن وینه یې د چاپېریال د تودوخې د تغیر له مخې بدلون کوي، دې ډول حیواناتو ته سوړ ویني حیوانات ویل کېږي. کبان، ذومعشتین، خزندې او حشرې په دې ډله کې راځي. دا ډول حیوانات په ژمي کې د ځان لپاره لنډه بله او نمجنه خاوره گوري او ټول ژمی پر اوږده خوب تېروي چې ځینې ورته ژمنی خوب وایي. نوموړي حیوانات په دغه ټوله موده کې خواره نه خوري. ددې ډول حیواناتو زړه څلور جوفه نه لري.

د بحث وړ پوښتنې:

- ۱- د کورنيو او ساراڼۍ مرغانو ترمنځ څه توپير ليدل کېږي، په لنډ ډول يې وليکئ.
- ۲- هغه ښکاري مرغان چې ستاسې په سيمه کې موندل کېږي نومونه يې وليکئ.
- ۳- د څرخای په هکله خپل همتيو لگيوالو ته لنډ معلومات ورکړئ.
- ۴- د خپل کلي په باب لنډ معلومات بيان کړئ.
- ۵- د خپل کلي او سيمې د طبي بوټو گټې، خپلو همتيو لگيوالو ته ووايست.
- ۶- د شاتود مچيو گټې بيان کړئ.
- ۷- د ورېښمو چينجی څرنگه روزل کېږي.

پاسني عكس ته په ځير سره وگورئ. هغه څه چې په دې عكس كې
ليدل كېږي، د هغې په باب لنډ معلومات وليكي.

Our Environment

Introduction

Our Environment

1. The Environment of a Village
2. The Environment of a City

The Environment of Afghanistan

1. Mountains, Rivers and Forests
2. Plains
3. Agriculture Lands
4. Aquatic Environment
5. Deserts

The Environment of Plants and Animals

1. The Environment of Plants
2. The Environment of Animals

Environmental Protection

1. Animals Protection
2. Plants Protection

Questions for Discussion

FOREWORD

Improvement in the quality of primary education emerged as an important goal of the Dakar Framework of Action. Mere attendance at school is no guarantee for the acquisition of knowledge and skills. Factors like the quality and relevance of textbooks, social and physical environment in the class-room, and the competence of teachers to skillfully and effectively communicate information and knowledge, impinge upon the level of learning achievement in school. Since its inception in 1945, UNESCO has been endeavouring to increase access to basic education and raise its quality. UNESCO works with Member States, national governments, NGOs, universities and institutions of research and training, to explore innovative methods and strategies which can contribute in raising the achievement level of students, and making education relevant to the needs of the society.

The plight of education in Afghanistan is phenomenal. Afghanistan is a society where, like other infrastructure, the system of education has also suffered heavily due to continuous war, abject poverty, political instability and lack of trained human resources. The textbooks are outdated and scarce in supply, teachers are under-qualified, inadequately trained, and under-paid. UNESCO, within its mandate, has been working with other partners to promote basic education in Afghanistan. Recently, a package of 30 instructional charts, a teacher's guide book, and peace education materials were produced and supplied to Afghan schools. The present series/set of supplementary readers primarily aims to broaden the knowledge base of Afghan children, and widen their world view. These readers attempt to supplement information on those aspects of daily life, which have either not been effectively covered or are totally missing in textbooks.

It is hoped that the readers will raise awareness among the new generation of Afghans, of the significance of the environment, plants and animals, air and water, flora and fauna in human life. Afghan children should know their environment and their country, including those who were born away from their homeland, in refugee camps.

These booklets are in a simple and easy to understand language and are meant for grade fourth, fifth and sixth level children. They have been written and refined by Afghan educationists under the guidance of UNESCO experts. We hope that these books will help Afghan children learn more about their country, and the world around them.

This is a pilot edition. Suggestions and comments for improvement are welcome.

October 10, 2001

Dr. (Mrs.) Anjum Riyazul Haque
Director, a. i.
UNESCO Office, Islamabad

Contribution

Written by:

Prof. Lutfullah Safi

Reviewed by:

Mr. Ismaeel Yoon
Mr. J. K. Hekmati
Mr. Norullah Khan
Mr. Zekeria Mlatar

Coordination:

Mr. Arshad Saeed Khan

Our Environment

**UNESCO Office, Islamabad
October 2001**

Our Environment

دملگرو ملتونو تعليمي، علمي او کلتوري مؤسسہ

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Islamabad, October 2001